

ČERNOBYLSKÁ HAVÁRIE

ANOTACE:

Aktivita je založená na práci s různými texty, které žáci kriticky čtou, analyzují a zároveň formulují otázky a jednotlivá tvrzení porovnávají. V průběhu práce tak získávají faktografické informace o havárii v černobylské jaderné elektrárně a jejích důsledcích a pátrají, z jakých příčin se tato událost stala ve světě rozděleném studenou válkou opravdu „výbušnou“ politickou záležitostí. Jednotlivé kroky aktivity můžete využít v nabídnuté podobě nebo si vybrat jen její části či doplnit o vlastní materiály.

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každého žáka nebo do dvojice
- **PRAMEN I** pro každého žáka nebo do dvojice
- **PRAMEN II** pro každého žáka nebo do dvojice
- psací potřeby

PRÁCE S TEXTEM:

1. Rozdejte žákům (samostatně nebo do dvojic) **PRACOVNÍ LIST** a **PRAMEN I** a zadejte jim, aby si texty pročetli. Zároveň žáky vyzvěte, aby informace o události zapsali do **PRACOVNÍHO LISTU** a doplnili je skutečnostmi, které již vědí odjinud.
2. V dalším kroku nechte žáky zformulovat a sepsat vlastní otázky na to, co jim není jasné, co podle nich v novinových článcích chybí nebo co by se o černobylské havárii ještě chtěli dozvědět.
3. Rozdejte žákům **PRAMEN II** a nechte prostor na to, aby v článcích a projevech vyhledali odpovědi na své otázky. Svá zjištění ať opět zapisují do **PRACOVNÍHO LISTU**. Následně třídu vybídněte, ať si vzájemně sdílí své otázky i vyhledané odpovědi.
4. Při závěrečné diskusi společně shrňte příčiny, průběh a okamžité i dlouhodobé následky havárie. Vraťte se i ke všem článkům, které žáci četli, a pojmenujte to, v čem se informace v textech rozcházejí. Ptejte se žáků, proč si myslí, že tomu tak bylo, a zda se to (rozdílné informace o jedné události, zastírání faktů apod.) může dít i v dnešní době.

ZDROJE:

Rudé právo, 1986, Archiv města Ostravy

Černobyl 30 let poté. Svět si připomíná smutné výročí nukleární katastrofy. Dostupné na: <http://www.elektrina.cz/30-let-od-cernobylske-havarie>.

Černobyl a Česká republika – média a dezinformace. Dostupné na: <http://www.radio.cz/cz/static/cernobyl/media>.

SOVADINA, J., ŠIMÍČEK, P. (ed.): Rok po roce: Poválečnými dějinami rok za rokem. PANT, Ostrava: 2013.

PRACOVNÍ LIST

CO JSEM SE O UDÁLOSTI DOZVĚDĚL/A Z ČLÁNKŮ RUDÉHO PRÁVA:

.....

.....

.....

.....

CO JSEM O UDÁLOSTI UŽ VĚDĚL/A:

.....

.....

.....

.....

CO BY MĚ JEŠTĚ ZAJÍMALO:

OTÁZKY

ODPOVĚDI

.....?
.....?
.....?
.....?
.....?
.....?

PRAMEN I

SSSR:

Havárie reaktoru

MOSKVA (ČTK) — Rada ministrů SSSR v pondělí oznámila, že na Černobylské jaderné elektrárně (Ukrajina) došlo k havárii, při níž byl poškozen jeden z reaktorů. Jak uvádí zpráva TASS, jsou podnikány kroky k odstranění následků a postiženým je poskytována pomoc. Byla vytvořena vládní komise.

Ve světě došlo k podobným haváriím nejednou. Jak uvádí TASS, havárie v Černobylské jaderné elektrárně je první havárií tohoto druhu v Sovětském svazu.

Rudé právo, 29. dubna 1986

Sdělení vlády ČSSR

**Není třeba přijímat
zvláštní opatření**

PRAHA (ČTK) — Jak již bylo oznámeno, provádějí v souvislosti s havárií v černobylské jaderné elektrárně v SSSR kompetentní čs. orgány, technická pracoviště Čs. komise pro atomovou energii, Meteorologický ústav, technické služby Čs. jaderných elektráren a další místa v jednotlivých krajích soustavná měření radioaktivity. Jejich poznatky z měření, které vyhodnocují ministerstvo zdravotnictví ČSR a ministerstvo zdravotnictví SSR, ukazují, že není ohroženo zdraví obyvatelstva a že proto není třeba přijímat zvláštní opatření na území ČSSR.

Rudé právo, 1. května 1986

PRAMEN II

Černobylská jaderná elektrárna, která nesla v dobách Sovětského svazu jméno po V. I. Leninovi, se nachází v bažinatém regionu Polesí na severu dnešní Ukrajiny, přibližně 130 kilometrů od Kyjeva a pouhých 16 kilometrů od běloruských hranic. /.../ 26. dubna 1986 se pracovníci elektrárny chystali provést poměrně rutinní test 4. reaktoru. Během zkoušky ovšem došlo v důsledku nesprávné konstrukce celého zařízení k přehřátí reaktoru. Přítomný personál elektrárny /.../ situaci špatně vyhodnotil /.../ došlo v reaktoru ukrývajícím radioaktivní palivo k mohutnému výbuchu, který bez potíží odhodil ochranné víko o hmotnosti přes 1000 tun. Vzápětí se do okolí začíná šířit radioaktivita, která co do míry radioaktivního zamoření čtyřsetnásobně překonává šíření radiace, které nastalo po shoení atomové bomby na japonské město Hirošima v srpnu 1945. /.../ Vážnost situace odhaluje až denní světlo, které prozradí, že k explozi skutečně došlo přímo v reaktoru, z něž nyní uniká smrtelná radiace. /.../ Přestože někteří obyvatelé města Pripjať vzdáleného přibližně tři kilometry od elektrárny výbuch zaznamenali, o havárii se oficiálně dozvídají až 36 hodin po výbuchu reaktoru. Bez mála 50 000 místních obyvatel proto odveze spolu s nejnужnějším věcmi přes 1000 autobusů. Lidem je oznámeno, že evakuace bude trvat pouze několik dní, ale ve skutečnosti se naprostá většina z nich do oblasti zasažené radiací už nikdy nevrátí. Z padesátitisícového sídla se stává město duchů. /.../ Samotný reaktor byl provizorně zasypán směsí písku a jílu, které na něj shazovaly vrtulníky, a poté zakryt robustním sarkofágem z betonu. /.../

Představitelé Sovětského svazu se navíc rozhodli, že tragédii v Černobylu před světovou veřejností utají. Plán jim předkazili švédští vědci z 1100 kilometrů vzdálené atomové elektrárny Forsmark, kteří tři dny po výbuchu zaznamenali nad svým územím zvýšenou radiaci způsobenou radioaktivním mrakem putujícím z Ukrajiny. Sověti proto museli s pravdou ven, i když nepřiznali, jaký může být skutečný rozsah černobylské nehody. A radioaktivní mrak mohl v klidu pokračovat ve vzdušné cestě nad Evropou. /.../ Plný rozsah havárie Sověti přiznali až po velkolepých prvomájových oslavách. Agresivní radioaktivní mrak se mezitím přes Skandinávii dostal do Polska, Československa i Rakouska a ve druhé vlně zasáhl také Bulharsko. /.../ Radioaktivitou byla kontaminována oblast, v níž žily miliony lidí.

Stanovit počet obětí černobylské tragédie není jednoduché – existují optimistické i výrazně pesimističtější odhady. Jisté je, že bezprostředně po havárii bylo hospitalizováno 203 osob, z nichž 28 zemřelo v důsledku nemoci z ozáření. Z okolí elektrárny se celkem muselo odstěhovat přes 120 000 lidí, 50 000 z nich pocházelo z Pripjati. Počet nepřímých obětí nukleární katastrofy nelze přesně vyčíslit. Jisté je, že u lidí byl v důsledku radioaktivního spadu zjištěn nárůst výskytu leukémie, rakoviny štítné žlázy a dalších onkologických i jiných onemocnění, jako jsou například respirační choroby či celkové oslabení imunitního systému. /.../ Jisté je, že černobylská katastrofa zcela změnila život v regionu, ale také celosvětový pohled na jádro a jeho úskalí.

Černobyl 30 let poté. Svět si připomíná smutné výročí nukleární katastrofy (úryvky článku), 26. 4. 2016.
Dostupné na: <http://www.elektrina.cz/30-let-od-cernobylske-havarie>.

Několik případů předávkování jodovými preparáty, poruchy spánku a koncentrace a další emoční reakce jako nejistota a úzkost. Takové byly bezprostřední následky naprosté neinformovanosti obyvatel a zlehčování dopadu Černobylské nehody. Podle odborníků naštěstí k akutnímu ohrožení zdraví obyvatel v důsledku radiace nedošlo. Jedním z hlavních úkolů vládní havarijní komise bylo „usměrňování publicity o měření a vyhodnocování radiace na území ČSSR“. Toto „usměrňování“ může být interpretováno jako zatajování nebo přinejmenším pozastavování informací. Česká tisková kancelář (ČTK), která byla kontrolována ústředním výborem Komunistické strany, vydala první zprávu večer 28. dubna (touto dobou byl již radioaktivní mrak mimo území Československa), tato zpráva byla vysílána v noci v televizi a rozhlasu, v tisku se objevila následující den, 29. dubna. /.../

Sdělovací prostředky proto popisovaly situaci jako „nijak dramatickou“ a informovaly o „buržoazní antisovětské a antisocialistické hysterii“, především ze strany Rakouska a NSR. Domněnku, že opravdu o nic nejde a nic vážného se nestalo, měly podpořit tradičně masové oslavy 1. máje a Závod míru odstartovaný v Kyjevě. V televizi vystoupil sovětský expert Velichov s ujištěním, že černobylská nehoda je ve srovnání s jadernou válkou jen nevýznamným incidentem. /.../ 8. května, tedy deset dní po nehodě, promluvila ve vysílání Československého rozhlasu vrchní hygienička. Přiznala, že „naměřené hodnoty jsou sice vyšší, než bývá obvyklý stav“, a v rozporu s první zprávou připustila, že „v prvních dnech bylo zaznamenáno zvýšení radioaktivních látek“. Doktorka Zusková uvedla, že „předpokládá, že lidé budou zachovávat všechny zásady osobní hygieny, včetně umývání ovoce a zeleniny před požitím“. /.../

Černobyl a Česká republika – média a dezinformace (úryvky článku). Dostupné na: <http://www.radio.cz/cz/static/cernobyl/media>.

Projev Michaila S. Gorbačova k politbyru:

„Náš systém je nemocný. Utajování a ututlávání havárií a jiných špatných zpráv, nezodpovědnost a nedbalost, ledabylá práce, všudypřítomné opilství. Celá desetiletí nám vědci, experti a ministři říkali, že vše je bezpečné. Černobyl přiměl mě a mé kolegy, abychom velice mnoho věcí přehodnotili...“

SOVADINA, J., ŠIMÍČEK, P. (ed.): Rok po roce: Poválečnými dějinami rok za rokem. PANT, Ostrava: 2013.

Michail S. Gorbačov (r. 2006):

„Černobylská katastrofa se stala historickým milníkem: existuje éra před havárií a v mnohém odlišná doba, jež následovala po ní. Hned ráno 26. dubna 1986, v den exploze v Černobylu, se sešlo politbyro, aby situaci projednalo a poté ustavilo vládní komisi, jež se měla postarat o následky. Komise měla za úkol sledovat situaci a zajistit přijetí důležitých opatření týkajících se zdraví lidí v postižené oblasti. /.../ Svět se o černobylské katastrofě dozvěděl nejdříve od švédských vědců, což vyvolalo dojem, že cosi skrýváme. Ale ve skutečnosti jsme neměli co skrývat, protože jsme celý den a půl byli bez informací. Až po několika dnech jsme se dozvěděli, že to, co se stalo, nebyla jen obyčejná nehoda, ale opravdová jaderná katastrofa. I když se první zpráva o Černobylu objevila v listu Pravda 28. dubna, situace vůbec nebyla jasná. /.../ Bylo naprosto jasné, jak důležité je pokračovat v politice glasnosti, a musím říci, že dodnes mluvím o době před Černobylem a po něm. Cena za černobylskou havárii byla nezměrná, a to nejen v lidském měřítku, ale také hospodářsky. Někteří lidé dokonce tvrdí, že ekonomická cena pro SSSR byla tak vysoká, že znamenala konec závodů ve zbrojení, protože jsme si už nemohli dovolit vyrábět zbraně a zároveň platit odstraňování následků Černobylu. /.../ Černobyl mi otevřel oči víc než cokoli jiného: ukázal hrozné následky jaderné síly. /.../“

SOVADINA, J., ŠIMÍČEK, P. (ed.): Rok po roce: Poválečnými dějinami rok za rokem. PANT, Ostrava: 2013.